

Вілгук

офіційного опонента на дисертацію Бризіцького Максима Ігоровича «Правовий механізм лобіювання: загальнотеоретична та порівняльно-правова характеристика», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Глобалізаційні та інтеграційні процеси ведуть до змін у соціальній та правовій сферах. Одна з таких змін продиктована послідовним обмеженням ресурсів публічної влади та суспільства загалом при одночасному ускладненні суспільних відносин та збільшенні потреб їх учасників. Усе це веде до пошуку нових та запозичення існуючих способів участі особи в управлінні громадськими справами, що забезпечить більш обґрунтований та ефективний розподіл таких ресурсів. Саме таким способом і є лобіювання.

Питанням лобіювання та його правового регулювання, в тому числі в порівняльно-правовому аспекті, приділяється достатня увага у вітчизняній юридичній науці. Обговорюються досвід та проблеми функціонування такого інституту, пропонуються способи його імплементації в Україні. Ті чи інші положення були відображені у працях таких вчених як О. Одінцов, В. Нестерович, О. Дягіляєв, О. Порфімович, С. Васильєва, М. Онішук, К. Манжул, І. Нікітчук та ін. Однак, низка питань і донині потребує поглибленої уваги, зокрема щодо правових засобів лобіювання та його правового механізму. Особливо важливі ці питання з огляду на щораз активніші дискусії про запровадження цього інституту в Україні. Усе це і визначає актуальність теми цього дисертаційного дослідження.

Дисертація М. Бризіцького вирізняється серед інших наукових досліджень тим, що вона відображає не лише питання походження чи правове регулювання лобістської діяльності, а й досліджує її структуру, засоби, механізм.

Наукова новизна цієї дисертації полягає у виявленні природи правового механізму лобіювання, його особливостей у правових системах загального, континентального, європейського міждержавного типу та в Україні.

До положень та висновків здобувача, які характеризуються науковою новизною можна віднести такі:

- сформульовано положення про природу лобіювання, його поняття та структуру. Особливу увагу автор присвятив питанню засобів лобіювання, зокрема правових, провівши їх класифікацію (С. 66, 78)
- виявлено ознаки правового механізму лобіювання та сформульовано його поняття. Автор вперше застосував категорію «правовий механізм» до лобіювання, що дозволило виявити низку нових його властивостей (С. 60, 77-78);
- обґрунтовано необхідність виокремлення правового механізму лобіювання у правових системах загального, континентального, європейського міждержавного типу та виявлено їх особливості. Висновки базуються на аналізі правової доктрини, панівних концептуальних підходів до лобіювання, фундаментальних праць класиків різних правових традицій, правових актів, судової практики, локальних нормативних актів, чинної практики та традицій лобіювання, особливостей правотворчості та правозастосування (С. 79, 95-96, 114-116, 137-139);
- виявлено подібні ознаки правового механізму лобіювання у правових системах загального, континентального та європейського міждержавного типу. Зроблено важливий висновок, що у Раді Європи модель правового механізму лобіювання більш близька до держав континентального права, а в Європейському Союзі – до загального (С. 139-140).
- виявлено стан, особливості та проблеми правового механізму лобіювання в Україні (С. 157);
- виокремлено основні недоліки пропонованих законопроектів про лобіювання (С. 159-164);
- охарактеризовано моделі, підходи та принципи регулювання лобістської діяльності (С. 166-171);
- встановлено вихідні засади, в межах яких слід формувати вітчизняний правовий механізм лобіювання (С. 174);

- обґрунтовано необхідність стимулювання розвитку лобістської діяльності шляхом прийняття відповідного закону (С. 159-160, 174).
- сформульовано пропозиції до змісту вітчизняного закону про лобіювання (С.175-176).

Заслужують на увагу і положення про елементи лобіювання: мета, суб'єкт, об'єкт, сама активність, засоби, результат. Така структура є необхідною для подальшого дослідження, а також правового регулювання цього інституту (С. 45).

Важливими є положення про співвідношення поняття «правовий механізм» та суміжних понять: «механізм», «механізм держави», «механізм правового регулювання» та ін. (С.60-63).

Значимим для характеристики правового механізму лобіювання є положення про особливості такого механізму в державах континентального права – Франції, Німеччини, Литви, Угорщини, Польщі, Грузії, Австрії, Словенії.

Вони слугують підтвердженням можливості впровадження правового регулювання лобістської діяльності у вітчизняній правовій системі, а також мають не тільки теоретичну, а й практичну значимість – дозволяють ефективно здійснювати рецепцію певних нормативно-правових приписів, інститутів, юридичних конструкцій у межах даного типу не допускаючи суттєвих правотворчих помилок, змінювати власну систему правових регуляторів під кутом зору кращих надбань у межах континентального права. І така рецепція є менш застережною, ніж рецепція із іншого типу правової системи, оскільки всі правові системи континентального типу є подібними за основними ознаками.

Важливим для характеристики стану вітчизняного правового механізму лобіювання є виокремлення та аналіз правових засобів, що використовуються для лобіювання. Вітчизняний механізм є логічно незавершеним та непослідовним, система правових засобів не повна та не впорядкована, що разом з іншими вітчизняними проблемами в правовій системі має наслідком неефективний, непрозорий та слаборозвинутий інститут лобіювання.

Практичну значимість мають положення та висновки про необхідні умови формування та функціонування інституту лобіювання: поліцентрична політична

система; компроміс суспільних інтересів; демократичний характер політичної системи; реальний розподіл влади; розвинуте громадянське суспільство; гарантована свобода вираження думок і поглядів.

Всі ці положення та висновки є аргументованими завдяки відповідному використанню дослідницьких методів та засобів, сучасних досягнень загальнотеоретичної та галузевої юриспруденції, юридичної практики, опрацюванню значної кількості джерел, аналізу чинного законодавства України та зарубіжних держав, актів міжнародних організацій тощо.

Положення та висновки дисертаційного дослідження можуть використовуватися у науково-дослідницькій роботі для подальшого розвитку концепції правового механізму лобювання; для подальшого розвитку науки загальної теорії права; для підготовки підручників, посібників, методичних матеріалів; у навчальному процесі; у національній нормотворчості.

ґрунтовність роботи підтверджується тим, що запропоновані дисертантом рекомендації враховані Робочою групою з підготовки проекту Закону України «Про лобювання», який 5 жовтня 2016 року зареєстрований у Верховній Раді України під №5144-1.

Звертаючи увагу на позитивні моменти дисертаційної роботи М. Бризіцького, однак необхідно звернути увагу і на дискусійні чи такі, що потребують додаткової аргументації положення та висновки.

1. Так, погоджуючись із автором у тому, що лобювання є самостійним явищем, що має відповідні властивості та структуру, в той же час, нечіткою є позиція автора щодо виокремлення конкретних його параметрів. Зокрема, не знайшли свого відображення у дефініції лобювання: 1) можливість здійснення лобювання не тільки лобістом, але й зацікавленою особою безпосередньо; 2) можливість лобювання інтересів виключно однієї особи; 3) охоплення поняттям «лобіювання» не лише впливу, але й супутніх до нього процесів. Видається, що більш узагальнене та повне визначення поняття, сприяло б його універсальному застосуванню.

2. Автором вказуються такі функції лобіювання як узгодження суспільних інтересів, надання органам державної влади експертної інформації, а також сприяння постійній взаємодії держави та суспільства. Разом з тим, не називається основна функція, яка і лягла в основу дефініції лобіювання, а саме задоволення інтересів зацікавлених осіб.

3. Характеризуючи стан правового механізму лобіювання в Україні, автор зазначає, що такий як цілісна конструкція станом на сьогодні відсутній. Разом з тим, у відповідному розділі описуються численні засоби лобіювання, особливості суб'єктів та об'єктів, результати. Також автор констатує, що будь-яка демократична правова система містить той чи інший обсяг правових засобів лобіювання, в тому числі і Україна. Можливо слід відштовхуватись від тези про те, що такий механізм, навіть незважаючи на відсутність закону про лобіювання, все ж існує в нашій державі. Адже такі закони відсутні і в інших правових системах, здебільшого континентального типу, що не є перешкодою для ефективної практики лобіювання.

4. Критикуючи подані раніше законопроекти з питань регулювання лобістської діяльності, автором критикується відсутність у них уповноважуючих норм, які б надавали зареєстрованим лобістам додаткові можливості у порівнянні з незареєстрованими. Далі наводиться приблизний перелік таких прав і привілеїв: пільговий доступ до приміщень суб'єктів публічної влади; позачерговий особистий прийом; обов'язкове інформування лобіста чи консультування з ним з питань, відзначених ним при реєстрації як пріоритетні; розширений доступ до інформації; скорочений строк розгляду звернень і т.д. Натомість, в положеннях проекту Закону України «Про лобіювання» №5144-1, членом робочої групи по підготовці якого є автор, вказані положення відсутні. Чим пояснюється така ситуація?

5. Автор виокремлює такі моделі правового регулювання лобіювання в Україні як ринково-договірне регулювання, саморегулювання, законодавче регулювання. Останнє в свою чергу, складається з таких підходів як: 1) невизнання (а інколи й заборона) державою лобістської діяльності як окремого інституту; 2) стимулювання лобістської практики як корисної та потрібної в суспільстві; 3) обмеження з метою забезпечення прозорості і підзвітності. Далі зроблено

висновок, що вітчизняному законодавцю доцільно обрати наведений вище другий підхід, тобто шлях нормативно-правового стимулювання розвитку лобістської діяльності. Проте автором не наводяться і не аналізуються причини такого висновку. Чим аргументована така позиція автора?

Висловлені зауваження та міркування хоча і потребують обговорення під час публічного захисту, не впливають в цілому на позитивну оцінку проведеного дисертаційного дослідження та не перешкоджають оцінити його як завершену роботу, що вирізняється науковою новизною, в котрій вирішено нове наукове завдання, яке полягає у виявленні природи правового механізму лобіювання, його особливостей у правових системах загального, континентального, європейського міждержавного типу та в Україні.

Наявність незначних зауважень лише підкреслює об'ємність та ґрунтовність дослідження, положення та висновки якого, що містять елементи новизни, належно обґрунтовані та є відповідним внеском у загальну теорію права.

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження відображені в 11 публікаціях, зокрема 5 з яких опубліковано у фахових наукових виданнях, 1 з них – у зарубіжному, та 6 тезах – у збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

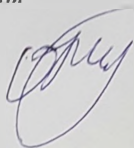
Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Дисертаційне дослідження відповідає профілю наукової спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави та права; історія політичних і правових учень.

В цілому дисертаційне дослідження «Правовий механізм лобіювання: загальнотеоретична та порівняльно-правова характеристика» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., а його автор – Бризіцький Максим Ігорович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент,
кандидат юридичних наук,
завідувач наукового сектору порівняльного
правознавства Науково-дослідного інституту державного
будівництва і місцевого самоврядування
НАПрН України

Петришин О. О.

ЗАСВІДЧУЮ:
Завідувач ВК

(Ч. П. Косова)